

Κευνσιανός μιλιταρισμός ή ευσεβής πόθος;

Description

Γιώργος Μ. Γεωργίου*

“Δαπανώντας περισσότερα για την άμυνα, θα εξασφαλίσουμε τη σταθερότητα που διέπει την οικονομική ανάπτυξη και θα ξεκλειδώσουμε την οικονομική ευημερία μέσω νέων θέσεων εργασίας, δεξιοτήτων και ευκαιριών σε ολόκληρη τη χώρα”, Κίερ Στάρμερ, δελτίο τύπου, 25 Φεβρουαρίου 2025.

Εισαγωγή

Η δέσμευση της Ευρώπης να επανεξοπλιστεί ως απάντηση στην εκλαμβανόμενη απειλή από τη Ρωσία, δικαιολογήθηκε εν μέρει με το σκεπτικό ότι η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών θα τονώσει την οικονομική ανάπτυξη. Με άλλα λόγια, οι στρατιωτικές δαπάνες θεωρούνται από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, ως μια μορφή Κευνσιανής ενίσχυσης της οικονομικής μηχανής. Αυτό είναι ένα εύσχημο επιχείρημα που χρησιμοποιείται από τους Ευρωπαίους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, που προσπαθούν απεγνωσμένα να πείσουν τους ψηφοφόρους τους να αποδεχθούν μεγάλες αυξήσεις στις αμυντικές δαπάνες εις βάρος του κράτους πρόνοιας. Ωστόσο, υπάρχουν πολύ λίγες αποδείξεις ότι ο Κευνσιανός милитаризм θα φέρει πράγματι το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Μάλιστα, η οικονομική πραγματικότητα της στρατιωτικής παραγωγής και των προμηθειών υπονομεύει την έμμεση παραδοχή ότι ο πολλαπλασιαστής των αμυντικών δαπανών είναι αρκετά μεγάλος ώστε να δημιουργήσει μια Κευνσιανού τύπου τόνωση.

Στρατιωτική παραγωγή και προμήθειες

Σημαντικό ποσοστό του στρατιωτικού εξοπλισμού σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες προέρχεται από το εξωτερικό και όχι από την εγχώρια παραγωγή. Τα οπικά συστήματα εισάγονται από την Αμερική, το Ισραήλ, τη Νότια Κορέα και αλλού. Ο παρακάτω πίνακας έχει προσαρμοστεί από πίνακα της έκδοσης 2024 του *Trends in International Arms Transfers* που δημοσιεύθηκε από το Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών για την Ειρήνη της Στοκχόλμης (SIPRI) τον Μάρτιο του 2025. Η πιο εντυπωσιακή διαπίστωση είναι η κυρίαρχη θέση των ΗΠΑ στη προμήθεια όπλων. Το μερίδιο των εισαγωγών από τις ΗΠΑ κυμαίνεται από 45% (Πολωνία) έως 97% (Κάτω Χώρες). Όπως αναφέρει το SIPRI:

“Οι εισαγωγές όπλων από τις ευρωπαϊκές χώρες μέλη του NATO υπερδιπλασιάστηκαν μεταξύ 2015-19 και 2020-24 (+105%). Οι ΗΠΑ προμήθευσαν το 64% αυτών των όπλων, ένα σημαντικά μεγαλύτερο μερίδιο από ό,τι το 2015-19 (52%)”.

Λόγω των περιορισμένων δυνατοτήτων της ευρωπαϊκής βιομηχανίας όπλων και της κυριαρχίας της αμερικανικής τεχνογνωσίας, είναι απίθανο βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα η Ευρώπη να μπορέσει να αντικαταστήσει τα αμερικανικά όπλα με εγχώρια παραγωγή οπλισμού. Ως εκ τούτου, μια αύξηση των ευρωπαϊκών στρατιωτικών δαπανών θα ωφελήσει την αμερικανική οικονομία σημαντικά περισσότερο από ό,τι την Ευρώπη.

Ακόμη και σε χώρες όπως η Γαλλία, για παράδειγμα, όπου τα οπικά συστήματα προέρχονται κυρίως από εγχώριους κατασκευαστές, πολλά από τα εξαρτήματα συχνά εισάγονται. Έτσι, ο αντίκτυπος των στρατιωτικών δαπανών στην εγχώρια οικονομία

είναι περιορισμένος.

Ένας άλλος παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η διαδικασία παραγωγής οπλικών συστημάτων. Η αυξανόμενη πολυπλοκότητα τους περιλαμβάνει μεθόδους παραγωγής εντάσεως κεφαλαίου και όχι μεθόδους εντάσεως εργασίας που ήταν συνηθισμένες πριν από τη δεκαετία του 1980. Η διαρκώς αυξανόμενη πολυπλοκότητα των μαχητικών αεροσκαφών, των αρμάτων μάχης και των πολεμικών πλοίων οδηγεί συχνά σε μεγάλους χρόνους παράδοσης και υπερβάσεις κόστους. Η μεταπολεμική ιστορία των οπλικών συστημάτων είναι επίσης γεμάτη με παραδείγματα αναξιόπιστων ή ακατάλληλων εξοπλισμών. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα άρματα μάχης, τα μαχητικά αεροσκάφη και τα πολεμικά πλοία, αλλά παρόμοια προβλήματα έχουν εμφανιστεί και με σχετικά απλά προϊόντα. Για παράδειγμα, η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου πρέπει σήμερα να αντικαταστήσει 120,000 πλάκες θωράκισης του σώματος, λόγω ρωγμών.

Επιλεγμένες ευρωπαϊκές χώρες μέλη NATO, εισαγωγές σημαντικών όπλων και οι

κυριότεροι προμηθευτές τους, 2020-24

Εισαγωγική χώρα	Μερίδιο στις παγκόσμιες		Κύριοι προμηθευτές όπλων και μερίδια εισαγωγών					
	εισαγωγές όπλων (%)		στο σύνολο εισαγωγών όπλων ανα χώρα 2020-24 (%)					
	2020-24	2015-19	Προμηθευτής	Μερίδο	Προμηθευτής	Μερίδο	Προμηθευτής	Μερίδο
ΗΒ	2.5	1.8	ΗΠΑ	86.0	Ισραήλ	6.9	Ισπανία	3.3
Πολωνία	2.4	0.4	ΗΠΑ	45.0	Νότιος Κορέα	42.0	Ιταλία	3.5
Ολλανδία	1.8	0.6	ΗΠΑ	97.0	Ιταλία	0.7	Φινλανδία	0.6
Νορβηγία	1.5	1.1	ΗΠΑ	91.0	Νότιος Κορέα	4.2	Ιταλία	2.4
Ιταλία	1.1	1.5	ΗΠΑ	94.0	Γερμανία	2.0	ΗΒ	1.5
Δανία	0.9	0.2	ΗΠΑ	79.0	Ελβετία	7.6	Γερμανία	7.2
Ρουμανία	0.8	0.2	ΗΠΑ	61.0	Νορβηγία	15.0	Ελβετία	8.4
Γερμανία	0.7	0.2	ΗΠΑ	70.0	Ισραήλ	13.0	Σουηδία	5.1

Πηγή: Ο πίνακας έχει προσαρμοστεί από τον πίνακα 2 του SIPRI’s Trends in International Arms Transfers, 2024.

Τεχνολογική “απόσχιση”

Οι υποστηρικτές του Κεννσιανού милитарισμού υποστηρίζουν ότι ένας από τους τρόπους με τους οποίους οι στρατιωτικές δαπάνες τονώνουν την οικονομική ανάπτυξη είναι μέσω της τεχνικής καινοτομίας στον στρατιωτικό τομέα, η οποία τελικά μεταφέρεται στον πολιτικό τομέα. Τα εμπειρικά στοιχεία για την τεχνολογική απόσχιση (spin-off) δεν είναι

πειστικά. Ορισμένες ακαδημαϊκές μελέτες διαπίστωσαν ότι κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου, όταν υπήρχε κούρσα εξοπλισμών και οι στρατιωτικές δαπάνες ήταν υψηλότερες από ό,τι στη μεταψυχροπολεμική περίοδο, υπήρχαν ορισμένες ενδείξεις για τεχνολογικές αποσχίσεις. Άλλες μελέτες έχουν βρει ελάχιστες ή καθόλου ενδείξεις για την ύπαρξη τέτοιων αποσχίσεων. Πράγματι, η απόσχιση τείνει να είναι προς την αντίθετη κατεύθυνση, από τον πολιτικό στον στρατιωτικό τομέα, που μερικές φορές αναφέρεται ως " απόσχιση". Μια ερευνητική εργασία του 2005 από τους Paul Dunne και Duncan Watson που χρησιμοποιεί δεδομένα πάνελ, καταλήγει στα εξής συμπεράσματα:

"...υπήρξαν κάποια μικρά οφέλη από τον στρατιωτικό τομέα όσον αφορά την υψηλότερη τεχνική πρόοδο, αλλά ότι η επίδραση αυτή ήταν οριακή. Η εκτίμηση του υποδείγματος κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, έδωσε κάπως ισχυρότερες επιδράσεις, όπως ήταν αναμενόμενο. Αυτό παρέχει στήριξη στην ιδέα ότι, με την ανάπτυξη των σύγχρονων όπλων, η επίδραση του στρατιωτικού τομέα μειώθηκε, με την «ενσωμάτωση» των τεχνολογιών του πολιτικού τομέα και όχι με την « απόσχιση» να λαμβάνει χώρα, και έτσι η στρατιωτική E&A να ασχολείται όλο και περισσότερο με την εξεύρεση στρατιωτικών σκοπών για την τεχνογνωσία του πολιτικού τομέα". («Manufacturing Growth, Technological Progress, and Military Expenditure», προκαταρκτικό σχέδιο, Νοέμβριος)

Ένα από τα προβλήματα της μέτρησης του αντίκτυπου των spin-off είναι η μμεγάλη χρονική υστέρηση μεταξύ της έναρξης της στρατιωτικής E&A και των πραγματικών εφαρμογών στον πολιτικό τομέα. Οι χρονικές αυτές καθυστερήσεις μπορεί να εκτείνονται σε αρκετά έτη, επικαλύπτοντας έτσι τόσο την οικονομική δυναμική της πολιτικής οικονομίας όσο και την αλληλεπίδραση μεταξύ spin-off και spin-in. Συνεπώς, καθίσταται δύσκολο να διαχωριστούν τα αίτια και τα αποτελέσματα.

Συμπέρασμα

Το οικονομικό αφήγημα που χρησιμοποιούν οι πολιτικοί στις ευρωπαϊκές χώρες μέλη του NATO για να δικαιολογήσουν την αύξηση των στρατιωτικών δαπανών, πρέπει να αντιμετωπίζεται με μια δόση σκεπτικισμού. Σε τελική ανάλυση, κάθε απόφαση για αύξηση των στρατιωτικών δαπανών πρέπει να βασίζεται σε στρατιωτικές και στρατηγικές εκτιμήσεις και όχι σε εκλαμβανόμενα οικονομικά οφέλη, τα οποία ενδέχεται ή, το πιθανότερο, ενδέχεται να μην υλοποιηθούν. Επίσης, τα υποτιθέμενα οικονομικά οφέλη δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για να αποπροσανατολίζουν από την αναξιόπιστη ατζέντα λιτότητας που φαίνεται να έχει επανέλθει στο τραπέζι. Ο Κεϋνσιανός μιλιταρισμός είναι ένα φτωχό υποκατάστατο του κεϋνσιανισμού.

---

*Ο Γιώργος Μ. Γεωργίου είναι οικονομολόγος που εργάστηκε για πολλά χρόνια στην Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου σε διάφορες ανώτερες θέσεις.